

Kaustbys byggnadstradition

Från skeppsbyggare till husbyggare

Kaustbys byggnadstradition är en del av den århundraden gamla österbottniska träbyggnadskonsten. Under 1600–1800-talen var Österbottens kust ett av de viktigaste skeppsbyggnadsområdena i det svenska riket. På varven i Karleby, Jakobstad och Kronoby arbetade många bönder från ådalarna. De skaffade byggnadsvirke, framställde tjära och deltog i skeppsbyggen.

De kunskaper som förvärvades vid skeppsvarven överfördes så småningom också till annat byggande. Samma timmermän uppförde hus, kvarnar, broar, kyrkor och klockstaplar. Ur denna starka hantverkstradition växte också den kaustbybördiga kyrkobyggarläkten Kuorikoski fram, vars byggnadsarbeten blev vida kända.

Byggmästare hemma och ute i världen

Byggnadsverksamheten var livlig i Kaustby redan i början av 1800-talet. Gamla byggnader revs och såldes, och i deras ställe uppfördes nya. Lokala timmermän och snickare arbetade också på Kuorikoskis byggarbetsplatser runt om i Finland. Senare under 1800-talet reste många Kaustbybor under långa perioder till byggnadsarbeten i Sankt Petersburg och till och med ända till Warszawa. Detta kallades att **"gå i bortarbete"** (*poistöissä*). Det säsongsvisa arbetet långt från hembygden gav försörjning och förde med sig nya influenser och byggnadskunskaper tillbaka till Kaustby.

Kaustbys hus och gårdsmiljöer

Det traditionella landskapet i Kaustby dominerades av en och en halv våning höga timmerhus med profilerade takfötter och en byggnadsform som blev något bredare uppåt. Tvåvåningshus uppfördes mer sällan, men några finns fortfarande bevarade, bland annat i Korkiahuntus och Lautamies-gården i Puumala.

I Kaustby fanns också många sidokammarstugor, som är typiska för den mellersta österbottniska byggnadstraditionen. Man känner till ett tjugotal sådana i socknen, och några har bevarats eller flyttats till museimiljöer.

Det byggda kulturlandskapet

Till en gammal gårdsmiljö i Kaustby hörde vanligtvis ett stort antal byggnader: bodar, loftbodar, stall, ladugårdar och andra ekonomibyggnader. Många av dem var mästerprov på skickligt snickeri och timmermansarbete. De bäst bevarade helheterna av den äldre bebyggelsen finns i dag i området Kappelin–Pajalanmäki i Kaustby kyrkby samt i byn Järvelä. De berättar om en tid då byggnadskonsten var en av socknens viktigaste näringar och en del av den lokala identiteten.

Byggnadstraditionen lever vidare

Kaustbys byggnadstradition berättar om ett kunnande som växte fram genom det månghundraåriga sambandet mellan skeppsbyggnad, skogsbruk och träarbete. Den lever fortfarande kvar i de gamla husen, gårdsmiljöerna och kyrkorna samt i den lokala hantverksskickligheten. Byggnaderna påminner om hur Kaustbys byggmästare lämnade sina spår både i hembygden och på avlägsna arbetsplatser.

Santeris kaffestuga (1800-talets slut), foto ur museets samlingar.

Mäkiläs sidokammarstuga.

Puumalas kasern.